

Dotace z Operačního programu Životní prostředí 2021–2027

Dne 15. prosince 2022 byly konečně spuštěny výzvy z Operačního programu Životní prostředí 2021–2027 pro projekty v oblasti ochrany a péče o přírodu a krajinu, jež budou financovány prostřednictvím tzv. zjednodušených metod vykazování (dále také ZMV). Zjednodušení administrace dotací byl jeden z hlavních požadavků Evropské komise, který stanovila jako povinný pro všechny projekty s celkovými výdaji do 200 000 eur. ZMV nejsou žádnou novinkou, většina operačních programů však tuto metodu dosud nevyužívala nebo jen v malé míře a ve formě paušálních sazeb pro specifickou skupinu výdajů. Cílem je, aby se u menších projektů v oblasti přírody a krajiny snížila zátěž a příjemcům podpory administrativní zátěž, kterou dotace bezesporu přináší a jež často od jejich využití i odrazuje.

Co jsou vlastně ZMV? Jedná se o metodu, která je postavena na předem stanovené částce nebo procentu týkající se určitých výdajů projektu, na něž má příjemce dotace nárok bez ohledu na to, kolik ho ve skutečnosti realizace projektu stála. Příjemce nepředkládá poskytovateli dotace žádné účetní doklady k ověření utracených financí. Může se však stát, že předem stanovená částka nebude na realizaci projektu potřebná celá (např. z důvodu vysoutěžení nižší ceny), což by později mohlo způsobit problém. Zbývající peníze totiž příjemce nemusí poskytovateli dotace vracet a může je využít na financování dalších aktivit souvisejících s realizací schváleného projektu. Oproti metodě skutečně vykazovaných výdajů (prokazovaných na základě faktur, případně jiných účetních dokladů), dominující v předchozích programových obdobích, se mohou ZMV leckomu jevit jako revoluční. Podkladem pro stanovení takto „předdefinované“ částky budou v oblasti přírody a krajiny tzv. Náklady obvyklých opatření MŽP (NOO MŽP), které se již v druhém programovém období používají k hodnocení nákladové efektivity projektů z OPŽP a ještě déle pro dotace národní.

Důležité je zdůraznit, že jednorázová částka dle NOO MŽP bude využívána pouze u vybraných typů projektů ve specifickém cíli 1.3 a specifickém cíli 1.6 a zároveň pro projekty s celkovými výdaji nepřesahujícími 200 000 eur. Mezi typy opatření, u nichž budou ZMV aplikovány, patří budování a obnova vodních prvků (tůň, mokřady, malé vodní nádrže) a prvků vegetačních (výsadby a ošetřování zeleně uvnitř i vně sídel), obnova rašeliníšť, revitalizace vodních toků a říčních ramen, odstranění či eliminace negativních funkcí odvodňovacích zařízení, péče o travinné ekosystémy (kosení, pastva, výřez náletových dřevin), pořizování plánů Územního systému ekologické stability (ÚSES) a územních studií (územní studie krajiny, studie systému sídelní zeleně), podpora druhů a specifických stanovišť, likvidace invazních druhů rostlin a živočichů a budování nebo obnova návštěvnícké infrastruktury. V rámci projektů bude jednorázová částka dle NOO MŽP stanovena pro přímé realizační výdaje, tedy náklady na provedení daného projektu. Rozpočet projektu však může obsahovat i další skupinu výdajů, a to výdaje nepřímé. Jde o náklady spojené s projektovou přípravou, dozory (technickým, autorským, biologickým), koordinací projektu, povinnou publicitou atd., jež budou vykazovány zjednodušeně formou paušální sazby ve výši 7 % z jednorázové částky.

Ukažme si fungování paušálu na konkrétním projektu: projekt zahrnuje výsadbu stromů s náklady 1 mil. Kč, který představuje přímé způsobitelné realizační náklady. Částka na nepřímé výdaje, kterou může příjemce využít, činí tedy 70 000 Kč (7 % z 1 mil. Kč). Celkový rozpočet projektu je pak součtem obou částek, tedy 1 070 000 Kč.

Žadatel podá žádost v elektronickém rozhraní nazvaném Jednotný dotační portál (JDP), kde vyplní všechny potřebné údaje a přiloží povinné přílohy. Z JDP si žadatel svou žádost vygeneruje a elektronicky, nebo vytištěnou ji odešle,

či osobně donese na regionální pracoviště Agentury pro ochranu přírody a krajiny České republiky (AOPK ČR). U předložené žádosti proběhne kontrola formálních náležitostí (vyplnění všech údajů, doložení povinných příloh atd.) a přijatelnosti (splnění základních podmínek z pohledu ochrany a péče o přírodu a krajinu). Pokud bude žádost v pořádku, postupuje do další fáze kontroly před vydáním rozhodnutí o poskytnutí dotace (Rozhodnutí), která spočívá v posouzení veřejné podpory, ověření věcného návrhu a ekonomických parametrů (hodnocení kritérií podniku v obtížích). V případě, že žádost splní všechny podmínky, bude vydáno Rozhodnutí, kde budou specifikovány povinnosti pro příjemce dotace, zejména to, jak má vypadat výstup projektu, a to jak kvantitativně, tak kvalitativně. K vydání Rozhodnutí dojde zpravidla 4 měsíce od podání žádosti o dotaci. Proplácení finančních prostředků se bude odvíjet od splnění výstupu projektu, který bude kontrolován ve 100 % případů. Po ukončení realizace projektu (případně etapy projektu) předkládá příjemce žádost o platbu, jejíž součástí je i zpráva o realizaci popisující průběh provádění projektu, včetně povinných příloh. Příjemce dotace nedokládá žádné faktury ani jiné účetní doklady či další dokumenty typu smluv s dodavatelem nebo doklady k výběrovému řízení. Na základě předložené žádosti o platbu provede pracovník AOPK ČR ověření výstupu projektu na místě realizace (u studií je kontrolován samotný dokument zpracované studie). Pokud je projekt proveden kvalitně a v souladu s podmínkami Rozhodnutí, dojde k uvolnění finančních prostředků na účet příjemce. K proplácení financí bude docházet zpravidla dva měsíce od podání žádosti o platbu.

Detailní pravidla pro projekty financované formou ZMV v oblasti přírody a krajiny jsou uvedena v Příručce AOPK ČR, která je zveřejněna spolu s dalšími přílohami a vzory na webu AOPK [<https://nature.cz/web/dotace/opzp-v-prs-aopk-cr>]. Přípravu projektů lze také konzultovat s místně příslušnými regionálními pracovišti AOPK ČR nebo lze pro dotazy využít e-mail: AOPK-Dotazy-OPZP21@nature.cz.

Praktické zkušenosti s čerpáním dotací prostřednictvím metody ZMV vzhledem k její čerstvosti zatím nemáme. Můžeme se ovšem podívat na projekty, které byly podávány do dvou předchozích období OPŽP. V prvním období OPŽP (2007–2013) přicházela nezanedbatelná část projektů, jež si administrovali přímo příjemci podpory. V druhém období OPŽP (2014–2020) se struktura administrátorů dotací významně proměnila. Příjemci dotace už většinou nežádali sami, nýbrž prostřednictvím nejrůznějších subjektů. Zde se logicky při komunikaci ztrácela část informací a celý proces se prodlužoval a nepochybně i prodražoval. Klasickým příkladem bylo, kdy hodnotitel projektu z AOPK ČR vyzval administrátora k doplnění stanoviska, a tato žádost o doplnění byla žadateli předána se zpožděním. Na opatření stanoviska tak zbývalo méně času, než kdyby si projekt administroval sám příjemce dotace. V současném období metoda ZMV skýtá určitou naději, že část žadatelů si bude žádosti opět administrovat sama. Tím by se celý proces mohl znovu zrychlit a ve výsledku žádost o dotaci i zlevnit.

Další výhodou žadatelů, kteří podávají žádost bez prostředníka, je to, že se o svůj projekt logicky více zajímají a přesně vědí, čeho chtějí dosáhnout a jaké jsou možnosti pro získání dotace. Nejednou se stalo, že byl potenciální žadatel osloven projekční a administrátorskou firmou s vizí, že vytvoří projekt zlepšující prostředí v sídlech a zařídí na tento projekt dotaci. Ve výsledku se ukázalo, že projekt je velmi obecné povahy a nelze jej zacílit na konkrétní dotační titul. Vynaložené prostředky se tak logicky žadateli nevrátily. Dotační tituly OPŽP jsou na jednu stranu poměrně široce otevřené nejrůznějším opatřením, ať už jde o adaptaci na změnu klimatu, nebo o ochranu biodiverzity, přesto však nelze žádat dotaci na jakýkoli

Navrácení vody do rašeliniště v rámci projektu „Zajištění péče pro EVL Jizerské smrčiny“ realizovaného v letech 2019–2020.

Celkové způsobilé výdaje projektu představovaly 2 322 789 Kč, přičemž dotace EU činila 1 947 371 Kč (Foto: Š. Mazánková, AOPK ČR)

projekt, který má v popisu zvýšení biodiverzity, ale reálně se týká úplně jiné aktivity. Opakovaně se stalo, že byl podán projekt na protipovodňovou ochranu do dotačního titulu na revitalizaci malých vodních nádrží a podobně. Takto špatně specifikované projekty je následně těžké dotačně podpořit.

Dále se ukázalo, že konzultované projekty mají prokazatelně výrazně vyšší šanci získání dotace než projekty podané bez konzultace. V ideálním případě žadatel osloví se svým záměrem příslušné pracoviště AOPK ČR, kde svůj záměr konzultuje. V komplikovanějších případech se provede i místní šetření za účelem projektu optimalizovat tak, aby vyhovoval co nejvíce jak podpoře biodiverzity, tak žadateli a samozřejmě jej bylo možné podpořit z OPŽP. Až následně dochází ke zpracování podrobné projektové dokumentace. Pokud je i v okamžiku jejího zpracování žádoucí konzultace projektu, i zde jsou pracovníci AOPK ČR ochotni pomoci. Takto připravené projekty jsou v naprosté většině vhodné k podání žádosti o dotaci a žadatel přímo ví, jak vysokou dotační podporu může očekávat.

V rámci administrace přijatých žádostí o podporu OPŽP často vypadly nekonzultované projekty zaměřené na rekonstrukci malých vodních nádrží. Projektanti, kteří netušili, že záměr bude podáván do OPŽP, nemohli zohlednit některá specifika tohoto dotačního titulu. Velmi často tak nedocházelo k naprojektování vhodných sklonů břehů, nebylo počítáno s litorální zónou (mělkovodí do hloubky cca 0,5 metru), mnohdy byly značně naddimenzovány technické objekty a často docházelo k okamenování veškerých břehů, a to i v místech, kde bylo takové opatření naprosto zbytečné. Samotná malá vodní nádrž pak ve výsledku vypadala spíše jako okamenované „necky“ než jako přirozeně vypadající rybník. Okamenování a nadbytečné technické objekty navíc také neúměrně zvyšují náklady takového projektu a při porovnání projektu s NOO MŽP vyšlo najevo, že je daný typ opatření neúměrně drahý.

Obdobné problémy se vyskytovaly i u terestrických projektů. Šlo zejména o péči o zeď v obcích, většinou o úpravy parků. Mnohé projekty týkající se parkových úprav jsou založeny spíše na kácení a doplnění mobiliáře a dalších herních

prvků. V OPŽP je velmi kriticky nahlíženo na kácení stávajících dřevin. Pokud k tomu není závažný důvod, který je důkladně opodstatněn, tak kácení není možné. Projekty založené především na vykácení stávající zeleně a založení úplně nového parku tak nenaplnily kritéria přijatelnosti projektu a byly vyřazeny z procesu hodnocení. Dalším častým nedostatkem byla chybějící stanoviska nejrůznějších orgánů, nutná k realizaci. V rámci revitalizace zeleně tak velmi často scházelo rozhodnutí a povolení ke kácení s nabytím právní moci. Neopomně-li tedy žadatel rozhodnutí povolující kácení k žádosti přiložit, není při současné lhůtě 5 dní na doplnění žádosti od vyzvání hodnotitelem reálná možnost toto rozhodnutí získat.

Závěrem lze říci, že konzultované projekty, jež jsou připraveny konkrétně do dotačního titulu OPŽP, mají mnohem větší úspěšnost při získávání dotací než projekty, které vznikly bez konkrétního zacílení na dotační zdroj. Je zde určitý předpoklad, že by dotační titul OPŽP, a to především v rámci ZMV, mohl opět přilákat menší žadatele v důsledku zjednodušení podávání žádostí o dotaci.

Autoři

Mgr. Jakub Stodola¹

✉ jakub.stodola@nature.cz

Ing. Anna Limrová²

✉ anna.limrova@nature.cz

Ing. Michaela Pechová²

✉ michaela.pechova@nature.cz

¹ Regionální pracoviště Střední Čechy, AOPK ČR

² Samostatný odbor Operační program Životní prostředí (SO OPŽP)